

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
přednesené dne 8. listopadu 2012¹

Věc C-415/11

**Mohamed Aziz
proti**

Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)

(žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Juzgado de lo Mercantil n° 3 Barcelona, Španělsko)

„Zneužívající klauzule ve spotřebitelských smlouvách — Hypoteční úvěr — Možnosti právní ochrany ve vykonávacím řízení — Významná nerovnováha ve smluvních právech a povinnostech stran — Úroky z prodlení — Předčasná splatnost úvěru požadovaná věřitelem“

I – Úvod

1. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách².

2. M. Aziz, žalobce v původním řízení, uzavřel za účelem financování vlastního bytu s žalovanou bankou smlouvu o úvěru a za účelem zajištění tohoto úvěru zřídil hypotéku. Jelikož měl M. Aziz potíže s plněním svých platebních závazků, provedla žalovaná výkon rozhodnutí týkajícího se nemovitosti v rámci zjednodušeného řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, které je upraveno španělským právem.

3. Po ukončení řízení o výkonu rozhodnutí vytýkal M. Aziz v samostatném řízení zneužívající charakter klauzule obsažené ve smlouvě o úvěru. Předkládající soud uvádí, že v řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou nelze uplatňovat zneužívající charakter klauzule obsažené ve smlouvě o úvěru. To může spotřebitel naopak vytýkat v samostatném nalézacím řízení. V tomto řízení však nemůže nijak ovlivnit výkon rozhodnutí. Za těchto okolností se předkládající soud táže, zda je vnitrostátní procesněprávní úprava, která vylučuje uplatnění zneužívajícího charakteru klauzulí, slučitelná se směrnicí 93/13. Dále se táže, zda mají jednotlivé klauzule smlouvy o úvěru zneužívající charakter.

4. Toto řízení tak Soudnímu dvoru poskytuje příležitost rozvinout jeho judikaturu týkající se účinného zajištění ochrany spotřebitele na úrovni vnitrostátních procesněprávních předpisů. Kromě toho se jedná o objasnění okolností, které je třeba zohlednit při určení zneužívajícího charakteru smluvní klauzule.

¹ — Původní jazyk: němčina.

² — Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, mezitím změněná směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011, Úř. věst. L 304, s. 64, která však nepřinesla žádnou změnu směrnice, která by byla relevantní z hlediska projednávané věci.

II – Právní rámec

A – Unijní právo

5. Článek 3 směrnice 93/13 stanoví:

„(1) Smluvní podmínka [klauzule], která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou [zneužívající], jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti [dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

[...]

(3) Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam podmínek [klauzulí], které mohou být pokládány za nepřiměřené [zneužívající].“

6. Článek 4 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„(1) Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se nepřiměřenost smluvní podmínky [zneužívající charakter smluvní klauzule] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy [smluvní klauzule] nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“

7. Článek 7 odst. 1 této směrnice zní:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a konkurentů existovaly přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

8. Příloha směrnice 93/13, nadepsaná „Podmínky [klauzule] uvedené v čl. 3 odst. 3“, uvádí:

„1. Podmínky [klauzule], jejichž cílem nebo následkem je [...]

e) požadavek na spotřebiteli, který neplní svůj závazek, aby platil nepřiměřeně vysoké odškodné; [...]

[...]

q) zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, nepřiměřené omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, spotřebiteli.

[...]“

B – Vnitrostátní právo

9. Řízení o soudním výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou je upraveno v článcích 693 a 695 až 698 Ley de Enjuiciamiento Civil³.

3 — Zákon o občanském soudním řízení, dále jen „LEC“.

10. Článek 695 LEC stanoví:

„1. V řízeních uvedených v této kapitole může povinná osoba, vůči níž je veden výkon rozhodnutí, vznést námitku, jen pokud se opírá o následující důvody:

- (1) Zánik zajištění nebo zajištěné pohledávky, pokud je předloženo potvrzení z evidence, z něhož vyplývá, že došlo k zániku hypotéky nebo případně k zániku zástavního práva bez skutečné držby věci (evidované zástavní právo), nebo notářská listina potvrzující příjem platby nebo zánik zajištění;
- (2) Chyba při výpočtu splatné částky, jestliže se v případě zajištěné pohledávky jedná o konečný zůstatek na účtu mezi oprávněným a povinným, vůči němuž je veden výkon rozhodnutí. Povinná osoba, vůči níž je veden výkon rozhodnutí, musí předložit výpis z účtu, přičemž námitka je přípustná pouze za předpokladu, že zůstatek vykázaný na tomto výpise se liší od zůstatku, který vyplývá z výpisu předloženého oprávněnou osobou, která navrhuje výkon rozhodnutí. [...]

2. Byla-li vznesena námitka podle odstavce 1, soudní úředník přeruší výkon rozhodnutí a předvolá účastníky řízení k jednání před soudem, který vydal příkaz k výkonu rozhodnutí, přičemž předvolání k soudu musí být uskutečněno alespoň čtyři dny přede dnem předmětného jednání; při tomto jednání soud vyslechne účastníky řízení, připustí písemnosti, které byly předloženy, a během dvou dní vydá formou usnesení rozhodnutí, které je podle jeho uvážení přiměřené [...]

11. Článek 698 LEC uvádí:

„1. O jakékoli námitce vznesené dlužníkem, třetí osobou, která je držitelem, nebo jinou zúčastněnou osobou, včetně námitek, které se týkají neplatnosti exekučního titulu, jakož i splatnosti, určitosti, zániku nebo výše pohledávky, na které se nevztahují předchozí články, bude rozhodnuto v příslušném řízení, aniž by to vedlo k přerušení nebo zpoždění řízení upraveného v této kapitole.

[...]

2. Spolu s podáním námitek podle odstavce 1 nebo v průběhu řízení zahájeného v návaznosti na takovou námitku lze požádat, aby byla účinnost rozsudku vydaného v rámci tohoto řízení zajištěna zadržením celé částky, která má být zaplacená věřiteli v souladu s postupem upraveným v této kapitole, anebo její části.

Soud nařídí soudním příkazem na základě předložených podkladů uvedené zadržení, pokud pokládá uplatněné důvody za dostatečné. Pokud žadatel zjevně není dostatečně solventní, soud od něj musí nejprve požadovat, aby složil dostatečnou záruku za úroky z prodlení a případné další nároky věřitele na náhradu škody.

3. Složí-li věřitel za splacení částky, jejíž zadržení bylo nařízeno v souladu s postupem uvedeným v odstavci 1, záruku, kterou soud pokládá za dostatečnou, rozhodnutí o zadržení se zruší.“

III – Skutkový stav a žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

12. V červenci roku 2007 uzavřel M. Aziz se společností Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)⁴ smlouvu o hypotečním úvěru sepsanou ve formě notářského zápisu. Předmětem této úvěrové smlouvy, kterou byl poskytnut úvěr ve výši 138 000 eur, bylo především refinancování existujícího úvěru ve výši 115 821 eur poskytnutého jinou úvěrovou institucí za účelem získání rodinného bytu. Zastaveným majetkem zůstal nadále rodinný byt, jehož hodnota byla v úvěrové smlouvě uzavřené ve formě notářského zápisu oceněna na částku 194 000 eur. V tomto okamžiku dosahoval stálý měsíční příjem M. Azize částky 1 341 eur.

13. Hlavní klauzule uvedené smlouvy jsou v předkládacím rozhodnutí shrnuty následovně: doba splácení úvěru je stanovena na 33 ročních splátek, které je třeba splácet v 396 měsíčních splátkách, počítaných od 1. srpna 2007 do 31. července 2040. Výše každé měsíční splátky v době, kdy počáteční úroková sazba byla stanovena jako pevná, činila 701,04 eur. Běžná úroková sazba je stanovena následujícím způsobem: do 30. ledna 2008 platí pevná roční nominální úroková sazba 4,87 %; od následujícího dne do úplného splacení úvěru se nominální úroková sazba mění na pohyblivou (index Euribor + 1,10 %).

14. Šestá smluvní klauzule stanoví, že úvěrový dlužník se dostává do prodlení rovněž bez nutnosti zaslání upomínky, jestliže nesplatí jakoukoli splatnou – i předčasně splatnou – částku dlužnou na úrocích nebo jistině. Úroky z prodlení jsou účtovány denně a podléhají úrokové sazbě 18,75 %.

15. Dále je stanoveno, že banka může rozhodnout o splatnosti celého úvěru mimo jiné tehdy, jakmile se stane splatnou některá z dohodnutých splátek úvěru a dlužník nesplnil povinnost hradit jistinu nebo úroky úvěru. Strany se dohodly na zápisu tohoto důvodu splatnosti do katastru nemovitostí, aby bylo případně možné domáhat se podle ustanovení článku 693 LEC soudní cestou celého dluhu (jistiny spolu s úroky).

16. Jedenáctá klauzule se týká schválení hypotéky. Hypotéka zajišťuje půjčenou jistinu ve výši 138 000 eur, sjednané úroky roční splátky a úroky z prodlení až do maximální výše 51 750 eur, dále 13 800 eur navíc na předpokládané soudní výlohy a výdaje. Tím není dotčena osobní odpovědnost úvěrového dlužníka.

17. Předmětem patnácté klauzule je soudní výkon rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou: vychází se zde z odhadní ceny bytu (194 000 eur), která je uvedena ve smlouvě o úvěru sepsané ve formě notářského zápisu; je sjednáno, že dluh může být vymáhán soudně jak v nalézacím řízení, tak i v běžném řízení o výkonu rozhodnutí nebo v řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou; banka si výslovně vyhrazuje právo jednostranně vyčíslit výši splatného dluhu, a to zejména za účelem provedení nuceného výkonu, když spolu s listinou o zřízení hypotéky předloží vyúčtování dlužných částek, a to v dohodnuté formě notářského zápisu, včetně příslušných osvědčení.

18. Od října 2007 se M. Aziz zpozdil s platbou několika splátek (za říjen 2007, prosinec 2007, leden 2008, únor 2008, březen, duben a květen 2008). Z důvodu prodlení při těchto platbách banka požadovala sjednané úroky z prodlení. V období od 31. července 2007, tj. ode dne splatnosti první splátky úvěru, do 31. května 2008 uhradil M. Aziz částku 1 325,98 eur z jistiny a částku 6 656,44 eur z titulu smluvních úroků a úroků z prodlení.

19. Na konci května roku 2008 přestal M. Aziz platit měsíční splátky svého úvěru, které dosud splácel více či méně pravidelně. Banka využila svého práva rozhodnout o předčasné splatnosti úvěru. V důsledku předčasné splatnosti požadovala vrácení celé částky úvěru (jistinu spolu s úroky).

4 — Dále také jen „banka“.

20. V říjnu roku 2008 se zástupce banky obrátil na notáře za účelem vystavení listiny obsahující částku, kterou dlužil M. Aziz. V tomto notářském zápisu byl vyčíslen dluh, vypočtený podle obecně uznávaných matematicko-finančních kritérií, v souladu s podmínkami dohodnutými stranami a podle údajů uvedených v osvědčeních vydaných finanční institucí na částku 139 764,76 eur. Tato částka se skládá z následujících položek: 136 674,02 eur jako jistina, 3 017,97 eur jako smluvní úroky a 72,77 eur jako úroky z prodloužení.
21. V lednu roku 2009 banka M. Azizovi odeslala telegram s oznámením o zahájení soudního řízení za účelem vymožení částky dlužné do 16. října 2008 spolu s úroky sjednanými od tohoto dne až do úplného zaplacení s tím souvisejících nákladů. Telegram, jímž byl vyzván ke splacení dluhu, byl dne 2. února 2009 předán příbuznému M. Azize v jeho bydlišti.
22. V březnu roku 2009 banka zahájila řízení o výkonu mimosoudních exekučních titulů týkajících se nemovitostí zatížených hypotékou podle španělského občanského soudního řádu a na M. Azizovi vymáhala částky 136 674,02 eur jako jistinu, 90,74 eur jako splatné úroky a 41 902,21 eur jako úroky a náklady. V okamžiku podání návrhu na provedení výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou dosahovaly neuhrazené splatné splátky výše 3 153,46 eur. Předmětem nuceného výkonu rozhodnutí vůči majetku byla zastavená nemovitost, tj. byt M. Azize a jeho rodiny.
23. Řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou bylo přiděleno Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Martorell. Tento soud uložil M. Azizovi uhrazení dluhu, leč bezvýsledně.
24. Předkládající soud upozorňuje na to, že podle španělského civilního procesního práva jsou možnosti uplatňovat námitky, které lze podávat v rámci řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, omezené. V úvahu přichází pouze námitka zániku zajištění nebo zajištěné pohledávky, námitka směřující proti chybě při výpočtu dlužné částky (jestliže je dluh tvořen konečným zůstatkem na účtu mezi oprávněným a povinným, vůči němuž je veden výkon rozhodnutí) a námitka existence jiného – nezániklého – zástavního práva k nemovitosti, které bylo zapsáno dříve. Žádná z těchto námitek nepřichází v projednávané věci v úvahu.
25. Podle čl. 698 odst. 1 LEC se o jakékoli námitce dlužníka založené na jiných důvodech (jako je důvod vztahující se k neplatnosti klauzulí obsažených ve smlouvě o úvěru, z níž vzešel dluh) rozhodne v samostatném řádném občanskoprávním řízení, aniž dochází k přerušení soudního řízení o výkonu rozhodnutí. Podle čl. 698 odst. 2 LEC může soud příslušný k vydání rozhodnutí v tomto řádném řízení zabezpečit provedení svého rozsudku pouze tak, že zadrží celý výtěžek dražby, který má být předán věřiteli, nebo jeho část.
26. M. Aziz se nezúčastnil řízení o výkonu rozhodnutí a ani nevznesl žádné námitky směřující proti výkonu rozhodnutí. Nevyužil ani možnosti „uvolnit majetek“, stanovené v čl. 693 odst. 3 LEC, a vyhnout se dražbě, kdyby v okamžiku výkonu rozhodnutí zaplatil neuhrazené splátky sjednané ve smlouvě spolu s úroky, soudními výlohami a výdaji.
27. V důsledku toho bylo dne 15. prosince 2009 vydáno usnesení, jímž byla nařízena nucená dražba zastavené nemovitosti ve prospěch věřitele.
28. Dne 20. července 2010 proběhla nucená dražba zastavené nemovitosti, které se nezúčastnili žádní dražebníci. Proto banka požádala o příklep nemovitosti za 50 % její odhadní ceny stanovené ve smlouvě (97 200 eur), což umožňují španělské právní předpisy v oblasti výkonu rozhodnutí, a tak se také stalo. M. Aziz tím ztratil vlastnické právo ke svému bytu a bance nadále dluží více než 40 000 eur – v případě jistiny – a navíc neuhrazené úroky a výlohy. Dne 20. ledna 2011 se soudní komise pověřená Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Martorell dostavila k nemovitosti, která byla předmětem dražby, aby ji předala do držby banky. M. Aziz byl vypovězen z bytu.

29. V původním řízení probíhající před předkládajícím soudem, Juzgado Mercantil n° 3 de Barcelona (obchodní soud č. 3 v Barceloně) M. Aziz jako žalobce navrhuje určit, že 15. smluvní klauzule má zneužívající charakter, a je tudíž neúčinná, a jak vysvětluje předkládající soud, v důsledku toho určit, že provedené řízení o nuceném výkonu je neplatné. Předkládající soud přerušil řízení, které vedl, až do vydání rozhodnutí o předběžných otázkách.

30. Juzgado Mercantil Soudnímu dvoru předkládá k rozhodnutí následující předběžné otázky:

- „1) Představuje systém výkonu soudních exekučních titulů týkajících se majetku, který byl zatížen hypotékou nebo byl zastaven, upravený ve španělských procesněprávních předpisech v článcích 695 a násl. LEC, spolu s omezením námitek proti výkonu rozhodnutí, které je v těchto ustanoveních obsaženo, jasné omezení ochrany spotřebitele, neboť spotřebiteli po formální i věcné stránce brání podat žalobu nebo jiný opravný prostředek před soudem za účelem zajištění účinné ochrany jeho práv?
- 2) Soudní dvůr Evropské unie je žádán, aby objasnil pojem „nepřiměřenost“ ve vztahu:
 - a) k možnosti rozhodnout o předčasné splatnosti smluv uzavřených na dlouhý časový úsek – v projednávané věci na dobu 33 let – pro nesplnění závazků ve velice omezeném a konkrétním období,
 - b) ke stanovení úroků z prodlení – v projednávané věci přesahujících 18 % –, které nejsou v souladu s kritérii pro stanovení úroků z prodlení v jiných spotřebitelských smlouvách (u spotřebitelských úvěrů) a které by v jiných oblastech uzavírání spotřebitelských smluv mohly být považovány za zneužívající, které však v oblasti uzavírání smluv týkajících se nemovitostí nepodléhají jednoznačnému zákonnému omezení, a to dokonce ani v případech, v nichž mají být tyto úroky použity nejenom na splatné splátky, nýbrž i na celkovou částku splátek dlužných v důsledku rozhodnutí o předběžné splatnosti;
 - c) ke stanovení mechanismů pro vyměření a stanovení pohyblivých úroků – jak běžných úroků, tak i úroků z prodlení – využívaných jednostranně úvěrovým věřitelem v souvislosti s možností výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, a které povinnému, vůči němuž je veden výkon rozhodnutí, brání v tom, aby uplatnil své námitky směřující proti vyčíslení dluhu v řízení o výkonu rozhodnutí, a tudíž ho odkazují na nalézací řízení, přičemž v době, kdy je v tomto řízení vydáno rozhodnutí, je řízení o výkonu rozhodnutí již ukončeno nebo dlužník přinejmenším přišel o majetek, který byl zatížen hypotékou nebo zastaven, což je otázka zvláštního významu, pokud byl úvěr přijat za účelem získání bytu a výkon rozhodnutí má za následek vyklizení nemovitosti.“

31. V řízení před Soudním dvorem předložily písemná i ústní vyjádření M. Aziz, Catalunyiaaixa, španělská vláda a Evropská komise.

IV – Právní posouzení

A – První předběžná otázka

1. Přípustnost

32. V rámci své první otázky se předkládající soud táže, zda systém výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, upravený ve vnitrostátních procesněprávních předpisech, který nestanoví možnost podat námitku stran zneužívajícího charakteru klauzulí obsažených ve smlouvě o úvěru, z níž vychází hypotéka, směřující proti výkonu rozhodnutí, představuje omezení ochrany spotřebitele, a je tak v rozporu se směrnicí 93/13.

33. Banka žalovaná v původním řízení zpochybňuje přípustnost této otázky. Otázka má podle ní čistě hypotetickou povahu a nijak nesouvisí s původním řízením před předkládajícím soudem. Předmětem sporu, který je v něm projednáván, je totiž pouze otázka účinnosti bodu 15 smluvních klauzulí. Rovněž španělská vláda odmítá, že by otázka byla přípustná. Otázka omezení námitek v řízení o výkonu rozhodnutí by mohla být relevantní nanejvýš pro soudce činného v řízení o výkonu rozhodnutí. To je však v projednávané věci již ukončeno. První předběžná otázka je podle ní tudíž irelevantní z hlediska řízení probíhajícího před předkládajícím soudem, který má posoudit účinnost smluvní klauzule abstraktně a nezávisle na řízení o výkonu rozhodnutí, které již proběhlo.

34. Také Komise pokládá otázku týkající se možnosti přezkumu soudu provádějícího výkon rozhodnutí za hypotetickou, a tudíž nepřipustnou. Komise navrhuje, aby byla předběžná otázka přeformulována. Domnívá se, že přezkumu má být podrobena otázka, jaké pravomoci musí příslušet soudci činnému v *nalézacím řízení* v souvislosti s omezením námitek v řízení o výkonu rozhodnutí.

35. Zúčastněným stranám je třeba dát za pravdu v tom, že takto formulovaná otázka je hypotetická v rozsahu, v němž ji skutečně nepředkládá soudce činný v řízení o výkonu rozhodnutí. Pouze on je však přímo postaven před otázku týkající se námitek, které mohou být podávány rámci jeho řízení, a otázku týkající se vlivu směrnice 93/13 na opravné prostředky, které lze podávat v rámci řízení o výkonu rozhodnutí.

36. Jak správně navrhuje Komise, otázku položenou předkládajícím soudem je proto třeba chápat v širším smyslu tak, že je třeba vymezit, jaké možnosti musí mít spotřebitel přinejmenším v rámci nalézacího řízení před předkládajícím soudem, aby si zajistil účinnou soudní ochranu před výkonem rozhodnutí. I tato otázka by se mohla na první pohled jevit jako hypotetická, jelikož výkon rozhodnutí již byl ukončen. Přesto má rozhodující význam pro vyřešení sporu v původním řízení.

37. Předkládající soud totiž ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce naznačuje, že ve sporu v původním řízení jde i o případná plnění z titulu náhrady škody po definitivním skončení nuceného výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou. Otázka soudní ochrany před výkonem rozhodnutí je tedy významná z hlediska rozhodnutí předkládajícího soudu, který může být na základě zásady efektivity povinen dodatečně napravit případné nedostatky dosavadního řízení svým vlastním rozhodnutím.

38. Dále je tedy třeba přezkoumat, jaké požadavky klade směrnice 93/13 v souvislosti s výkonem rozhodnutí na možnosti spotřebitele namítat zneužívající charakter smluvních klauzulí.

2. Posouzení

39. Za účelem zodpovězení první předběžné otázky je třeba nejprve připomenout, že systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti. To jej vede k tomu, že přistoupí na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž by mohl ovlivnit jejich obsah⁵.

40. S ohledem na takovéto nerovné postavení čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví, že zneužívající klauzule nejsou pro spotřebitele závazné. Jak vyplývá z judikatury, jedná se přitom o kogentní ustanovení, které směřuje k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která může obnovit rovnost mezi těmito smluvními stranami⁶.

41. Soudní dvůr za účelem zajištění ochrany, o kterou usiluje směrnice 93/13, již několikrát zopakoval, že takovéto nerovné postavení mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem může být narovnáno pouze pozitivním zásahem, vnějším ve vztahu k samotným smluvním stranám⁷.

42. Ve světle těchto zásad Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní soud musí posuzovat zneužívající charakter smluvní klauzule, na niž se vztahuje směrnice 93/13, dokonce z úřední povinnosti, a vyrovnat tak nerovnováhu, která existuje mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem⁸.

43. Projednávaná věc se týká otázky, jaké musí mít spotřebitel možnosti namítat zneužívající charakter klauzule obsažené ve smlouvě o úvěru proti výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, která zajišťuje danou smlouvu.

44. Vzhledem k tomu, že vnitrostátní opatření týkající se nuceného výkonu nejsou na úrovni unijního práva sjednocena, vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu přísluší na základě zásady procesní autonomie členských států upravit procesní podmínky, které se na tato opatření uplatní. Tato svoboda členských států se však musí pohybovat v mezích zásady rovnocennosti a zásady efektivity⁹. Právní úprava nesmí být méně příznivá než právní úprava týkající se stejných situací vnitrostátní povahy a nesmí znemožňovat či nadměrně zatěžovat výkon práv přiznaných spotřebitelům unijním právním řádem¹⁰.

45. Podle zásady rovnocennosti nesmí být procesní pravidla upravující žaloby k ochraně práv jednotlivce podle unijního práva méně příznivá než ta, která se týkají obdobných návrhů na základě vnitrostátního práva¹¹. V tomto ohledu nevyvstává v projednávané věci žádný problém. Článek 698 LEC totiž vylučuje nejen uplatňování námitek týkajících se zneužívajícího charakteru klauzulí v rámci řízení o výkonu rozhodnutí, nýbrž obecně uplatňování veškerých námitek, které by se mohly týkat neplatnosti exekučního titulu.

5 — Rozsudky ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941, bod 25); ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, Sb. rozh. s. I-10421, bod 25); ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, Sb. rozh. s. I-9579, bod 29), a ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, bod 39).

6 — Rozsudky Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 36), Asturcom Telecomunicaciones (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 30); ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, Sb. rozh. s. I-10847, bod 47), a ze dne 15. března 2012, Pereničová a Perenič (C-453/10, bod 28).

7 — Rozsudek Banco Español de Crédito (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 41 a citovaná judikatura).

8 — Rozsudek Banco Español de Crédito (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 42).

9 — Viz rozsudek Banco Español de Crédito (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 46).

10 — Rozsudek Banco Español de Crédito (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 46) a citovaná judikatura.

11 — Rozsudek ze dne 18. března 2010, Alassini a další (C-317/08 až C-320/08, Sb. rozh. s. I-2213, bod 48).

46. Dále bude třeba blíže přezkoumat dodržení zásady efektivity. Z této zásady vyplývá, že vnitrostátní procesněprávní předpisy nesmějí být koncipovány tak, aby bránily v uplatňování práv, která spotřebitelům přiznává směrnice 93/13. Podle ustálené judikatury Soudního dvora je třeba každý případ, ve kterém vystává otázka, zda vnitrostátní procesní předpis činí použití unijního práva nemožným, nebo jej nadměrně ztěžuje, posuzovat s přihlédnutím k úloze tohoto předpisu v celém řízení, průběhu řízení a zvláštnostem řízení před různými vnitrostátními orgány¹².

47. Podle informací předkládajícího soudu je španělské zjednodušené řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou pojato tak, že ve světle efektivního a rychlého zpeněžení věci zatížené hypotékou připouští pouze velmi omezené možnosti ochrany dlužníka. Až na několik málo výjimek, které podle názoru předkládajícího soudu v projednávané věci nebyly relevantní, se tak dlužník musí smířit se zpeněžením věci zatížené hypotékou bez ohledu na případné zneužívající klauzule. Teprve v samostatném nalézacím řízení, jehož předmětem je otázka platnosti exekučního titulu, může spotřebitel uplatňovat námitky směřující proti pohledávce, v souvislosti s níž byl proveden výkon rozhodnutí, a vytýkat tak zneužívající charakter použitých klauzulí.

48. V tomto rámci má ale povinná osoba pouze možnost ovlivnit rozdělení výtěžku plynoucího z výkonu rozhodnutí nebo uplatnit nároky na náhradu škody vzniklé na základě tohoto výkonu. A v tomto samostatném nalézacím řízení má soud rovněž možnost nařídit zadržení výtěžku dražby a zajistit tak, že platební nárok osoby povinné vůči osobě oprávněné v řízení o výkonu rozhodnutí může být také realizován.

49. Ani v rámci samotného zjednodušeného řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, ani v samostatném nalézacím řízení však soud, k němuž byl podán příslušný návrh, nemá podle informací uvedených v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce možnost nařídit předběžné zastavení nuceného výkonu, tj. nucené dražby nemovitosti.

50. I kdyby zneužívající charakter klauzule obsažené ve smlouvě o úvěru, v souvislosti s níž byla zřízena hypotéka, bránila výkonu rozhodnutí týkajícího se dané nemovitosti, spotřebitel by tedy podle španělského práva neměl možnost zabránit nucené dražbě ani ztrátě vlastnického práva, která s tím souvisí. Spotřebitel je odkázán pouze na následnou právní ochranu v podobě náhrady škody a musí – jako je tomu v projednávaném případě – strpět ztrátu vlastního bydlení.

51. Taková procesněprávní úprava narušuje efektivitu ochrany, která má být zajištěna podle směrnice 93/13.

52. Zejména v případě, kdy dlužník v nemovitosti zatížené hypotékou bydlí, totiž může pouhý nárok na náhradu škody stěží účinně zajistit práva, která spotřebiteli přiznává směrnice 93/13. Stav, kdy spotřebitel v souvislosti se zneužívajícími klauzulemi musí bez jakékoli ochrany strpět zpeněžení věci zatížené hypotékou, a tudíž nucené vydražení svého vlastního obydlí, ztrátu vlastnického práva, která s tím souvisí, a vyklizení nemovitosti, a teprve v následném soudním řízení může usilovat o prosazení svých nároků na náhradu škody, nepředstavuje účinnou ochranu před zneužívajícími smluvními klauzulemi.

53. Směrnice 93/13 naopak požaduje, aby měl spotřebitel k dispozici účinný opravný prostředek k přezkoumání zneužívajícího charakteru klauzulí obsažených ve své smlouvě o úvěru, a aby tak mohlo být v případě potřeby zabráněno nucenému výkonu rozhodnutí.

12 — Rozsudky *Asturcom Telecomunicaciones* (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 39) a *Banco Español de Crédito* (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 49).

54. Ke stejnému závěru Soudní dvůr dospěl v nedávno vydaném rozsudku ve věci Banco Español de Crédito. V něm v souvislosti se soudním platebním rozkazem rozhodl, že za účelem dodržení zásady efektivity v kontextu směrnice 93/13 je vnitrostátní soud dokonce povinen ještě před vydáním platebního rozkazu, proti němuž by poté spotřebitel mohl podat odpor, posoudit z úřední povinnosti zneužívající charakter smluvních klauzulí, jestliže má k dispozici všechny k tomuto účelu potřebné informace o právním a skutkovém stavu¹³. Hrozí totiž nezanedbatelné riziko, že spotřebitel nezbytný odpor nepodá¹⁴.

55. Vyplyvá z toho rovněž, že spotřebitel musí mít možnost namítat zneužívající charakter klauzulí *přímo* v řízení o výkonu rozhodnutí, a nikoli teprve v samostatném řízení? Pochybnosti o použitelnosti judikatury vycházející z rozsudku Banco Español de Crédito mohou vyvstat proto, že v situaci, která je posuzována v projednávané věci, na rozdíl od situace, kdy je vydán platební rozkaz, existuje exekuční titul v podobě notářského zápisu a je třeba uznat zájem věřitele na rychlém provedení nuceného výkonu. Prostřednictvím formální podoby vlastního řízení o výkonu rozhodnutí a zásadního vyloučení možnosti podávání námitek zákonodárce v tomto ohledu sleduje cíl rychlého uspokojení pohledávek s exekučním titulem v rámci výkonu rozhodnutí. Z tohoto pohledu se mi nezdá, že by mělo být nezbytné pokládat *per se* za nadměrné ztížení soudní ochrany spotřebitele požadavek, že musí zahájením řízení teprve vytvořit podmínky pro to, aby soud, k němuž byl podán příslušný návrh, přezkoumal smluvní klauzule.

56. V projednávané věci však není třeba hledat konečnou odpověď na tuto otázku. Jak jsem totiž uvedla již v rámci přezkumu přípustnosti projednávané žádosti, není zde třeba odpovídat na otázku, zda musí mít spotřebitel explicitně již *v rámci řízení o výkonu rozhodnutí* možnost uplatnit zneužívající charakter klauzule obsažené ve smlouvě o úvěru. Tím menší je tedy potřeba objasnit, zda má být z rozsudku ve věci Banco Español de Crédito odvozeno, že i soudce činný v řízení o výkonu rozhodnutí má z úřední povinnosti zkoumat účinnost jednotlivých smluvních klauzulí, které by mohly mít dopad na nucený výkon rozhodnutí¹⁵. V první předběžné otázce jde konec konců výslovně o možnost spotřebitele uplatňovat námitky a předkládající soud se neptá na možnost přezkumu z úřední povinnosti.

57. Rozhodující je v rámci projednávané věci tedy pouze to, že zásada efektivity v každém případě požaduje, aby měl soudce činný v nalézacím řízení možnost (předběžně) pozastavit řízení o výkonu rozhodnutí s cílem zastavit nucený výkon daného rozhodnutí až do doby, kdy bude přezkoumán zneužívající charakter smluvní klauzule, a zabránit tak tomu, že řízením o výkonu rozhodnutí bude zasaženo do postavení spotřebitele tak nepříznivě, že nebude možné tento stav napravit buď vůbec nebo jen velmi obtížně.

3. Dílčí závěr

58. Na první předběžnou otázku je tak třeba odpovědět v tom smyslu, že systém provádění výkonu notářských listin, které jsou exekučními tituly a týkají se věcí zatížených hypotékou nebo zástavním právem, v jehož rámci jsou omezeny možnosti uplatnění námitek proti takovému výkonu, je neslučitelný se směrnicí 93/13, jestliže spotřebitel nemůže ani v samotném řízení o výkonu rozhodnutí, ani v samostatném soudním řízení směřujícím k prosazení práv priznaných směrnicí 93/13, dosáhnout účinné soudní ochrany například tím, že soud může rozhodnout o předběžném zastavení nuceného výkonu.

13 — Rozsudek Banco Español de Crédito (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 53).

14 — Rozsudek Banco Español de Crédito (citovaný v poznámce pod čarou 5, body 54 a 55).

15 — Každopádně v případech, kdy má soud provádějící výkon rozhodnutí k dispozici všechny k tomuto účelu potřebné informace o právním a skutkovém stavu; viz rozsudek Banco Español de Crédito (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 53).

B – Druhá předběžná otázka

59. Ve znění druhé předběžné otázky se objevuje výraz „nepřiměřenost“, čímž se navazuje na terminologii bodu 1 písm. e) přílohy směrnice. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce je však třeba chápat v tom smyslu, že druhou předběžnou otázkou je žádáno o výklad nadřazeného pojmu „nerovnováhy“ smluvních práv a povinností, který je použit v čl. 3 odst. 1 směrnice a na místo něhož je jen ve zvláštním případě výše odškodnění upraveném v příloze v bodě 1 písm. 1e směrnice použito výrazu „nepřiměřený“.

60. V rámci druhé předběžné otázky tedy předkládající soud v zásadě žádá o podrobnější objasnění pojmu „nerovnováha“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13. Podle něj je smluvní klauzule, která nebyla individuálně sjednána, třeba považovat za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

61. Předkládající soud v tomto ohledu uvádí tři konkrétní klauzule, které jsou součástí smlouvy, jež je předmětem sporu v původním řízení. Tyto klauzule byly podle informací poskytnutých předkládajícím soudem spotřebiteli stanoveny jednostranně, a tudíž spadají do oblasti působnosti směrnice.

1. Přípustnost

62. Předmětem původního řízení je však podle informací poskytnutých bankou a španělskou vládou dosud pouze jedna z klauzulí, které uvádí předkládající soud. Přesto nejsou ani odpovědi týkající se dalších klauzulí irelevantní pro rozhodnutí sporu v původním řízení. Není totiž vyloučeno, že celkový pohled na jednotlivé smluvní podmínky a jejich právní posouzení mohou mít vliv také na výklad klauzulí, které jsou předmětem sporu v původním řízení.

63. Kromě toho bylo již v rámci přezkumu přípustnosti první předběžné otázky upozorněno na to, že předmět sporu v původním řízení se podle informací poskytnutých předkládajícím soudem vztahuje také na případnou neúčinnost řízení o výkonu rozhodnutí. Je možné, že i právní posouzení klauzulí uvedených v druhé předběžné otázce, jež musí předkládající soud zkoumat i bez návrhu, by mohlo mít dopad na účinnost řízení o výkonu rozhodnutí. Druhá předběžná otázka je tedy celkově přípustná.

2. Posouzení

a) Všeobecné úvahy

64. Soudní dvůr již opakovaně upozornil na to, že článek 3 směrnice 93/13 s odkazem na pojmy dobré víry a významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi smluvních stran definuje pouze abstraktně faktory, které smluvní klauzule propůjčují zneužívající charakter¹⁶.

65. Případný zneužívající charakter každé smluvní klauzule musí být podrobně posouzen vzhledem ke konkrétním okolnostem případu¹⁷. Toto posouzení se musí uskutečnit v souladu s čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13 s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, stejně jako na všechny další klauzule téže nebo jiné smlouvy, ze které daná klauzule vychází, a to k okamžiku uzavření smlouvy.

16 — Rozsudek Pannon GSM (C-243/08, Sb. rozh. s. I-4713, bod 37).

17 — Rozsudky VB Pénzügyi Lízing (citovaný v poznámce pod čarou 6, bod 44), a ze dne 26. dubna 2012, Invitel (C-472/10, bod 22).

66. Podle ustálené judikatury Soudního dvora přísluší vnitrostátnímu soudu, aby určil, zda smluvní klauzule splňuje kritéria vyžadovaná pro to, aby byla kvalifikována jako zneužívající ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13. Pouze vnitrostátnímu soudu přísluší podrobné posouzení důsledků, jež může daná klauzule mít v rámci práva použitelného na smlouvu, což s sebou nese přezkum vnitrostátního právního řádu¹⁸.

67. Konečné posouzení zneužívajícího charakteru sporných klauzulí přísluší vnitrostátnímu soudu, a nikoli Soudnímu dvoru¹⁹. Úlohou Soudního dvora je vykládat obecná kritéria pro posuzování zneužívajícího charakteru smluvních klauzulí, na které se vztahují ustanovení směrnice²⁰.

b) Klauzule týkající se rozhodnutí o předčasné splatnosti

68. První klauzule, o kterou jde v druhé předběžné otázce, se týká k možnosti rozhodnout o předčasné splatnosti smluv uzavřených na dlouhý časový úsek pro nesplnění závazků ve velice omezeném období.

69. V konkrétním případě obsahuje šestá klauzule smlouvy o úvěru ujednání, podle kterého může banka poskytující úvěr již v případě prodlení dlužníka s platbou jediné z celkem 396 měsíčních splátek, které mají být hrazeny po dobu platnosti smlouvy v délce 33 let, bez dalšího rozhodnout o splatnosti celého úvěru.

70. Komise pokládá tuto smluvní klauzuli za zjevně účinnou, neboť nezaplacení i jedné jediné splátky představuje porušení podstatných povinností plynoucích ze smlouvy příjemcem úvěru a od poskytovatele úvěru nelze rozumně očekávat, že bude trvat na pokračování smluvního vztahu.

71. Otázku, zda klauzule způsobuje významnou nerovnováhu ve smluvních právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele, nelze zodpovědět bez srovnání s právním stavem, který je stanoven vnitrostátním právem pro případ, kdy smluvní strany samy daný aspekt smluvně neupravily. Jen za předpokladu, že je postavení spotřebitele smluvní klauzulí zhoršeno ve srovnání se zákonnou právní úpravou, klauzule může způsobit zneužívající narušení rovnováhy práv a povinností stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

72. A i když smluvní klauzule způsobuje zhoršení postavení spotřebitele, než jaké by měl podle zákonných předpisů, nemusí to smluvní rovnováhu nezbytně narušit způsobem, který by vedl ke kvalifikaci smluvní klauzule jako zneužívající ve smyslu článku 3 směrnice 93/13.

73. Článek 3 směrnice 93/13 naopak výslovně požaduje, aby byla smluvní klauzule považována za zneužívající pouze v případě, že v rozporu s požadavkem dobré víry způsobuje významnou nerovnováhu ve smluvních právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele. Tím je zachována a uznána zásada smluvní volnosti spočívající v tom, že smluvní strany mají z různých důvodů oprávněný zájem na tom, aby si své smluvní vztahy upravily odchýlně od zákonných ustanovení.

74. Otázku, zda posun ve smluvních právech a povinnostech stran zapříčiněný smluvní klauzulí oproti zákonným předpisům způsobuje významnou nerovnováhu v neprospěch spotřebitele, je možné zodpovědět jen na základě podrobného posouzení veškerých konkrétních okolností, které provázely uzavření smlouvy, tak jak je uvádí čl. 4 odst. 1 směrnice. Významnou nerovnováhu bude třeba pokládat za neoprávněnou zejména tehdy, jsou-li práva a povinnosti spotřebitele omezeny v takovém rozsahu, že autor smluvních podmínek nemohl v souladu s požadavkem dobré víry rozumně očekávat, že by spotřebitel přijal takovou právní úpravu v rámci individuálního vyjednávání o obsahu smlouvy.

18 — Rozsudek Invitel (citovaný v poznámce pod čarou 17, bod 30).

19 — Viz rozsudky Pannon GSM (citovaný v poznámce pod čarou 16, bod 42), Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 5, bod 22), a VB Pénzügyi Lízing (citovaný v poznámce pod čarou 6, body 43 a 44).

20 — Rozsudky ze dne 3. června 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, Sb. rozh. s. I-4785, bod 33), a VB Pénzügyi Lízing (citovaný v poznámce pod čarou 6, bod 40).

75. V této souvislosti je kromě jiného významná skutečnost, zda jsou příslušné smluvní klauzule obvyklé, tj. zda se v právním styku běžně používají ve srovnatelných smlouvách, anebo zda jsou naopak překvapivé, zda je dán věcný důvod pro takovou úpravu ve smluvní klauzuli a zda i přes narušení smluvní rovnováhy ve prospěch autora klauzulí není spotřebitel zbaven jakékoli ochrany, pokud jde o předmět právní úpravy obsažené v příslušné klauzuli.

76. Ve sporu v původním řízení je tedy nejprve relevantní to, jak je upravena výpověď úvěrové smlouvy v zákonných předpisech a především za jakých podmínek je poskytovatel úvěru oprávněn v případě prodlení dlužníka s platbou jednotlivých splátek vypovědět smlouvu o úvěru a rozhodnout o splatnosti celého úvěru. Podle tohoto kritéria pak bude třeba posuzovat klauzuli, která je předmětem sporu.

77. Přitom je na jedné straně třeba přihlídnout k tomu, že povinnost platit splátky patří mezi hlavní závazky, které příjemci úvěru vyplývají ze smlouvy. Při posuzování otázky, zda již v případě nezaplacení i jedné jediné splátky od banky, která poskytla úvěr, zřejmě již v zásadě nelze rozumně očekávat, že bude trvat na pokračování smluvního vztahu, je na druhé straně třeba zvážit, že bance bylo zřízením hypotéky poskytnuto zajištění, že k prodlení s platbou jen jedné splátky mohlo dojít pouhým nedopatřením a nemusí to nutně znamenat, že příjemce úvěru má potíže plnit své platební závazky. Navíc bude třeba porovnat výši poskytnutého úvěru, délku trvání úvěrové smlouvy, jakož i existenční význam tohoto úvěru pro jeho příjemce se zájmem banky, která poskytla úvěr, vypovědět smlouvu o úvěru již po nezaplacení jediné splátky.

78. A konečně musí předkládající soud přihlídnout také k tomu, jaké možnosti má spotřebitel podle vnitrostátního práva, včetně vnitrostátních procesněprávních předpisů, aby znovu odvrátil již nastalou splatnost celého úvěru. V tomto ohledu má význam zejména možnost přiznaná příjemci úvěru v čl. 693 odst. 3 LEC spočívající v tom, že může právní úkony vypovězení smlouvy nebo stanovení splatnosti celého úvěru v konečném důsledku opět zbavit účinků tím, že vyrovná splatné splátky. To je třeba zohlednit v rámci požadovaného celkového posouzení otázky, zda je spotřebitel v rozporu s požadavkem dobré víry spornou klauzulí nepřiměřeně znevýhodněn.

79. Z předchozích úvah vyplývá, že na rozdíl od názoru Komise, která považuje spornou klauzuli abstraktně a odděleně od určitých právních systémů a okolností za účinnou, může jediné vnitrostátní soudce provést požadovaný přezkum zneužívajícího charakteru klauzulí podle kritérií obsažených v článku 3 směrnice 93/13.

80. Jako dílčí závěr je tedy třeba konstatovat, že je věcí vnitrostátního soudu posoudit podle čl. 3 odst. 1 a 3 směrnice 93/13 zneužívající charakter klauzule ve všeobecných obchodních podmínkách spotřebitelských smluv. V souvislosti s klauzulí týkající se rozhodnutí věřitele o předčasné splatnosti hypotečního úvěru musí soud zkoumat především to, do jaké míry se klauzule liší od zákonné právní úpravy, která by se jinak použila, zda je dán věcný důvod pro takovou úpravu ve smluvní klauzuli a zda i přes narušení smluvní rovnováhy ve prospěch autora klauzulí není spotřebitel ve velkém rozsahu zbaven ochrany, pokud jde o předmět právní úpravy obsažené v příslušné klauzuli.

c) Klauzule týkající se úroků z prodlení

81. Předmětem druhé předběžné otázky je kromě toho klauzule týkající se úroků z prodlení. V projednávané věci je v bodě 6 smlouvy, která je předmětem sporu v původním řízení, obsažena právní úprava, podle které musí příjemce úvěru uhradit v případě prodlení, jež nastává i bez nutnosti zaslání upomínky, úroky z prodlení ve výši 18,75 % p.a. Běžná úroková sazba stanovená v souvislosti s úvěrem však činí v počáteční fázi nominálně 4,87 %.

82. Pokud jde o obecný přístup k právnímu posouzení otázky, zda taková právní úprava týkající se úroků z prodlení představuje smluvní klauzuli, která je neúčinná podle čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, lze na tomto místě odkázat nejprve na předcházející obecné úvahy²¹.

83. Vnitrostátní soud musí nejprve provést srovnání se zákonnou úrokovou sazbou, aby pak v další fázi mohl vzhledem ke všem okolnostem konkrétního případu přezkoumat, zda odchylka v neprospěch spotřebitele způsobuje v rozporu s požadavkem dobré víry významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy²².

84. V příloze směrnice, na kterou odkazuje čl. 3 odst. 3, jsou v bodě 1 písm. e) jako příklad zneužívající klauzule výslovně uvedeny klauzule, které spotřebiteli, který neplní svůj závazek, ukládají povinnost platit nepřiměřeně vysoké odškodné. Výčet obsažený v příloze směrnice nicméně podle jejího čl. 3 odst. 3 slouží jen jako příklad toho, které klauzule mohou být prohlášeny za zneužívající, a není taxativní. Zneužívající charakter klauzule tedy nelze automaticky vyvozovat pouze z jejího uvedení v této příloze. Její uvedení ovšem představuje zásadní prvek, na kterém může příslušný soud založit své posouzení zneužívajícího charakteru této klauzule.²³

85. V rámci konkrétního posouzení může mít význam to, jaké úroky z prodlení bývají u hypotečních úvěrů obvykle sjednávány. Pokud španělské právo omezuje pro ostatní spotřebitelské úvěry sazby úroků z prodlení na 2,5 násobek zákonných úroků, na což upozorňuje Komise, pak to může být indicií pro případnou nerovnováhu stejně jako okolnost, že náklady bank a spořitelén na refinancování jsou u hypotečních úvěrů na základě poskytnutého zajištění zpravidla výrazně nižší než u jiných spotřebitelských úvěrů.

86. V rámci uvážení, které je třeba provést, se dále musí zohlednit, jaké účely přípustné podle vnitrostátního práva může sazba úroků z prodlení sledovat, zda například představuje pouze paušalizovanou škodu způsobenou prodlením, anebo zda má naopak přispívat také k tomu, aby byl smluvní partner veden k dodržování smlouvy. Přípustné účely sledované stanovením úroků z prodlení se mohou v jednotlivých členských státech lišit. Smyslem ani účelem směrnice 93/13 v tomto ohledu není vyrovnávat rozdíly mezi vnitrostátními právními kulturami.

87. Pokud mají úroky z prodlení pouze paušálně vyrovnat škodu způsobenou prodlením, pak budou příliš vysoké již tehdy, když výrazně převyšují škodu způsobenou prodlením, kterou lze konkrétně předpokládat. Je však jasné, že vysoký úrok z prodlení dlužníka motivuje k tomu, aby se nezpožďoval s plněním svých smluvních povinností a aby rychle ukončil prodlení, k němuž již došlo. Pokud úroky z prodlení slouží podle vnitrostátního práva k tomu, aby byla dodržována smlouva, a tudíž zachována platební morálka, pak je třeba je kvalifikovat jako zneužívající, teprve jakmile jsou výrazně vyšší, než je nezbytné k dosažení tohoto cíle.

88. Jako dílčí závěr je tedy třeba konstatovat, že v souvislosti s klauzulí týkající se úroků z prodlení musí soud zkoumat zejména to, do jaké míry se úroková sazba liší od zákonné úrokové sazby, která by se jinak použila, a zda je nepřiměřená vzhledem k cíli, který je úroky z prodlení sledován.

21 — Viz body 64 - 67 tohoto stanoviska.

22 — Ve věci Banco Español de Crédito snížil španělský soudce bez návrhu úrokovou sazbu dohodnutou ve smlouvě ve výši 29 % s přihlédnutím k zákonné úrokové sazbě a úrokům z prodlení podle zákona o rozpočtu na roky 1990–2008 na 19 %.

23 — Rozsudek Invitel (citovaný v poznámce pod čarou 17, bod 26).

d) Klausule týkající se jednostranného určení výše dlužné částky

89. A konečně druhá předběžná otázka směřuje k objasnění pojmu „nerovnováha“ s ohledem na patnáctou klauzuli smluvních podmínek, které jsou předmětem sporu v původním řízení. Podle této klauzule může poskytovatel úvěru za účelem provedení řízení o nuceném výkonu rozhodnutí jednostranně určit výši neuhrazené částky poskytnutého úvěru, a vytvořit tak samostatně podstatnou podmínku pro provedení zjednodušeného řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou. Za účelem objasnění právního rámce, ve kterém tato klauzule získává na významu, předkládající soud uvádí, že dlužník nemůže v řízení o výkonu rozhodnutí uplatňovat námitky proti tomuto vyčíslení a je v tomto ohledu odkázán na samostatné nalézací řízení. Nalézací řízení však nebrání v pokračování řízení o výkonu rozhodnutí, v důsledku čehož dlužník v době vydání rozhodnutí v rámci nalézacího řízení již ztratil věc zatíženou hypotékou.

90. I v tomto ohledu přísluší vnitrostátnímu soudu, aby v rámci svého rozhodnutí zohlednil všechny konkrétní okolnosti jednotlivého případu. Pro to však platí následující kritéria:

91. Opět je třeba vycházet z otázky, jak by vypadal právní stav, tj. v projednávané věci řízení o výkonu rozhodnutí, pokud by smlouva neobsahovala spornou klauzuli.

92. Informace poskytnuté předkládajícím soudem zúčastněnými stranami chápu v tomto ohledu v tom smyslu, že pokud by neexistovala příslušná klauzule, musela by banka financující úvěr nejprve vést právní spor proti úvěrovému dlužníkovi za účelem vyčíslení své neuhrazené pohledávky, aby následně v řízení o výkonu rozhodnutí mohla doložit nezbytnou konkrétně vyčíslenou částku. V důsledku jednostranného vyčíslení provedeného věřitelem toto předchozí nalézací řízení odpadá. To má za následek, že úvěrový dlužník nemůže před provedením výkonu rozhodnutí napadnout výši pohledávky, v souvislosti s níž má být daný výkon proveden. Předkládající soud ovšem v souladu s vyjádřeními zúčastněných stran objasňuje, že jednostranně vyčíslená částka nemá mezi stranami závaznou povahu, a může být tedy dlužníkem napadena v následujícím nalézacím řízení a dlužník nemá v tomto ohledu znevýhodněné postavení, ani pokud jde o důkazní břemeno.

93. Omezení soudní ochrany před výkonem rozhodnutí, které s sebou přináší uvedená klauzule, představuje posun v právech a povinnostech vyplývajících ze smlouvy v neprospěch spotřebitele. Z toho však ještě automaticky nevyplývá, že tato klauzule způsobuje v rozporu s požadavkem dobré víry významnou nerovnováhu ve smluvních právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele. To musí být s konečnou platností zjištěno na základě celkového posouzení výhod a nevýhod spjatých s touto klauzulí pro obě smluvní strany.

94. Pro banku financující úvěr má předmětná klauzule za následek, že nemovitost zatížená hypotékou, která byla poskytnuta jako zajištění, může být rychleji a snadněji zpeněžena. To zvyšuje hodnotu zajištění poskytnutého dlužníkem, a to i v jeho hospodářském zájmu. Naproti tomu má dlužník/spotřebitel pocit, že je vystaven riziku ztráty tohoto zajištění ještě předtím, než bude stanoveno, do jaké výše může banka financující úvěr ze zajištění uspokojit své pohledávky.

95. Vnitrostátní soud musí vydat rozhodnutí na základě celkového posouzení s přihlédnutím k dalším konkrétním okolnostem jednotlivého případu. Sem spadá otázka, zda dlužník přece jen nemůže uplatňovat námitky již v rámci řízení o výkonu rozhodnutí. Pro to hovoří znění čl. 695 odst. 1 LEC. Dále záleží na tom, jak je upraven postup jednostranného stanovení výše částky a jaké pravomoci přezkumu má v tomto ohledu povoláný notář a jak je třeba nahlížet na okolnost, že – jak uvedla španělská vláda – k používání sporné klauzule jsou oprávněny pouze banky a spořitelny podléhající státnímu bankovnímu dohledu.

96. Jako dílčí závěr je třeba konstatovat, že pokud jde o klauzuli týkající se jednostranného určení výše dlužné částky, je třeba zohlednit zejména dopady takové klauzule v kontextu vnitrostátního procesního práva.

V – Závěry

97. Soudnímu dvoru proto navrhuji, aby rozhodl následovně:

- „1) Systém provádění výkonu notářských exekučních titulů týkajících se věcí zatížených hypotékou nebo zástavním právem, v jehož rámci jsou omezeny možnosti uplatnění námitek proti takovému výkonu, je neslučitelný se směrnicí Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách, jestliže spotřebitel nemůže ani v samotném řízení o výkonu rozhodnutí, ani v samostatném soudním řízení směřujícím k uplatnění práv přiznaných směrnicí 93/13, dosáhnout účinné soudní ochrany například tím, že soud může rozhodnout o předběžném zastavení nuceného výkonu.
- 2) Je věcí vnitrostátního soudu posoudit podle čl. 3 odst. 1 a 3 směrnice 93/13 zneužívající charakter klauzule ve všeobecných obchodních podmínkách spotřebitelských smluv.
 - a) Pokud jde o klauzuli týkající se rozhodnutí věřitele o předčasné splatnosti hypotečního úvěru, soud musí zkoumat zejména to, do jaké míry se klauzule liší od zákonné právní úpravy, která by se jinak použila, zda je dán věcný důvod pro takovou úpravu ve smluvní klauzuli a zda i přes narušení smluvní rovnováhy ve prospěch autora klauzulí není spotřebitel ve velkém rozsahu zbaven ochrany, pokud jde o předmět právní úpravy obsažené v příslušné klauzuli.
 - b) Pokud jde o klauzuli týkající se úroků z prodlení, soud musí zkoumat zejména to, do jaké míry se úroková sazba liší od zákonné úrokové sazby, která by se jinak použila, a zda je nepřiměřená vzhledem k cíli, který je úroky z prodlení sledován.
 - c) Pokud jde o klauzuli týkající se jednostranného určení výše dlužné částky, je třeba zohlednit zejména dopady takové klauzule v kontextu vnitrostátního procesního práva.“